

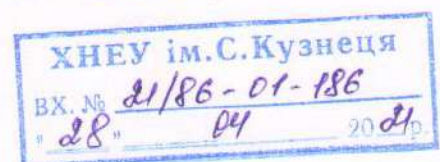
ВІДГУК
офіційного опонента, доктора економічних наук,
професора Полозової Тетяни Василівни
на дисертацію Шкробеня Романа Петровича
«Формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів
підприємства», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління
підприємствами (за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дисертаційної роботи
та її зв'язок з державними і галузевими програмами

Метою забезпечення економічної безпеки діяльності підприємства є досягнення стабільності його функціонування та створення умов для стійкості розвитку шляхом своєчасного виявлення та запобігання внутрішнім та зовнішнім небезпекам та загрозам. Категорія безпеки набула розмаїття форм, проявів, видів й трансформувалась у сферу економічної безпеки, наукові дослідження якої є найбільш затребувані в умовах сьогодення. Вертикаль таких досліджень складають рівні економічної безпеки – від глобального, світового до рівня особи. Важливе місце в такій вертикалі належить фінансово-економічній безпеці бізнес-процесів підприємства.

Аналіз тенденцій і перспектив розвитку вітчизняних промислових підприємств свідчить про доцільність розробки сучасних підходів до забезпечення фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів, поглиблення наукових засад безпеко-орієнтованого управління. Через те, звернення автора до такої важливої проблеми, як формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів промислових підприємств, є надзвичайно своєчасним. Усе зазначене вище підтверджує актуальність проведеного Шкробенем Романом Петровичем наукового дослідження.

Дисертаційна робота має практичну спрямованість та пов'язана з науково-дослідними роботами, реалізованими згідно з планом фундаментальних та прикладних наукових розробок Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця та НДЦ індустріальних проблем розвитку НАН України за темами «Методичне забезпечення корпоративної безпеки» (номер державної реєстрації № 0118U000060), «Забезпечення економічної безпеки України в контексті інтегрування в ЄС» (номер державної реєстрації 0114U004556).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність та новизна

Аналіз змісту і структури роботи дає підстави для висновку про те, що дисертація є самостійною працею та цілком завершеною. Автор володіє методами наукових досліджень, що дозволили на високому рівні вирішити певні теоретичні і практичні проблеми, які мають суттєве значення в контексті фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів промислового підприємства.

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені у дисертації, мають високий рівень обґрунтованості. Їхня достовірність зумовлена послідовним і логічним викладенням переконливого фактичного і статистичного матеріалу. Для цього дисертантом проаналізовано значну кількість інформаційних джерел, серед яких законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні матеріали Державного комітету статистики України, дані фінансової та статистичної звітності машинобудівних підприємств Харківського регіону, європейські та американські стандарти якості управління, ресурси мережі Інтернет.

Метою дисертаційної роботи автор визначає розробку теоретичних положень, методичних і практичних рекомендацій щодо формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів на прикладі машинобудівних підприємств.

Розгляд основних результатів дисертаційного дослідження дає змогу зробити висновок про те, що дисертант у процесі дослідження досяг поставленої мети і вирішив основні завдання.

У роботі автором використані такі загальнонаукові і спеціальні методи й прийоми дослідження: індуктивний і дедуктивний – для виділення ключових понять фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства, аналізу і синтезу – для проведення аналізу концептуального базису, узагальнення теоретичних положень та формування методичного підходу до формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства; методи емпіричного дослідження – для спостереження, порівняння з метою аналізу умов функціонування та розвитку промислових підприємств; економіко-математичні методи, зокрема, метод факторного аналізу – для виявлення факторів фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємств; канонічного аналізу – для визначення узгодженості та

причино-наслідкових взаємозв'язків між бізнес-процесами підприємств; прийоми та методи фінансово-економічного аналізу – для розрахунку показників фінансової стійкості, ефективності виробничих процесів та ділової активності, результативності інвестиційно-інноваційних та маркетингових процесів, управління персоналом; метод таксономічного аналізу для розрахунку узагальнюючих показників бізнес-процесів та оцінювання рівня їх фінансово-економічної безпеки; індексний метод – для експрес-аналізу фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства.

Вартий уваги та підкреслює обґрунтованість і достовірність наукових положень рівень апробації результатів дослідження, що представлений працями у фахових наукових виданнях та матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, серед яких: «Економіка, фінанси та управління: теорія та практика» (Полтава, 2017 р.), «Стратегічна аналітика та антикорупційний аудит в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки держави, регіону, суб'єктів господарювання» (Харків, 2017 р.), «Інформаційна безпека та інформаційні технології» (Харків, 2019 р.), «Економіка сьогодення: актуальні питання та інноваційні аспекти» (Запоріжжя, 2020 р.), «Економіка в контексті глобальних змін суспільства» (Дніпро, 2020 р.), «Економіка, управління, фінанси: національні особливості та світові тенденції» (Київ, 2021 р.).

Структура дисертаційної роботи відображає логіку здійсненого дослідження та особливості наукового аналізу проблеми і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Роботу викладено на 252 сторінках машинописного тексту (10,5 авт. арк.), обсяг основного тексту дисертації становить 196 сторінок (8,16 авт. арк.).

У вступі до дисертаційної роботи (стор. 18-24) автор висвітлює стан проблеми, обґрунтовує актуальність теми дисертації, визначає мету та формулює завдання, об'єкт і предмет дослідження; відображає наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, інформацію щодо їх апробації та опублікування.

У першому розділі роботи (стор. 25-81) дисертантом у повній мірі представлено внесок вітчизняних та зарубіжних наукових шкіл у розвиток даної галузі економічної науки. Автор зупинився на еволюції концептуального та сутнісного змісту фінансово-економічної безпеки

(стор. 25-32), визначив роль економічної безпеки в бізнес-процесах підприємства (стор. 33-39), узагальнив та визначив теоретичні підходи (стор. 42-58), концептуальні положення та принципи формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства (стор. 59-70). Проведена дисертантом систематизація видів протиріч, що виникають в бізнес-процесах підприємства (стор. 26-27, 34-38), підкріплюється визначенням критеріїв фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів (стор. 38-39) та стратегічним інструментарієм її формування в бізнес-процесах підприємства (стор. 70-78).

У другому розділі дисертантом проведено аналіз умов функціонування та розвитку промислових підприємств, виявлено загрози фінансово-економічної безпеки їх бізнес-процесів (стор. 82-101); розроблено методичне забезпечення аналізу фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємств (стор. 101-103).

За результатами проведеного аналізу умов функціонування та розвитку промислових підприємств доведено, що інноваційні процеси у промисловості України мають переважно екстенсивний характер, що не дозволяє підтримувати конкурентоспроможність вітчизняних підприємств протягом тривалого часу (стор. 82-84, 86-95). Здобувач висвітлив найбільш проблемні питання готовності промислового сектору України щодо залучення в глобальний високотехнологічний процес, розробки майбутніх інновацій та технологій, а саме: низький рівень розвитку кластерів; незацікавленість державних організацій та установ у закупівлі нової технологічної продукції, недостатність фінансових коштів; низький рівень залучення прямих іноземних інвестицій та трансферу технологій (стор. 100-101).

Розроблене методичне забезпечення аналізу фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємств представлено етапами-завданнями: збір, обробка, упорядкування даних та вибір показників та методів моделювання та оцінювання факторів фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів промислових підприємств, узгодженості та взаємозв'язку між бізнес-процесами підприємств (стор. 102-103, 107, 110-112, 113-115).

Дисертантом за результатами факторного аналізу побудовано систему факторів фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів 15 машинобудівних підприємств Харківського регіону: забезпечення фінансової стійкості, інвестиційного забезпечення, інформаційно-технологічних інновацій; оновлення кадрового потенціалу та виробничих фондів; достатності

виробничого потенціалу для реалізації продукції; раціональності структури активів; ефективного використання основних засобів; забезпеченості кваліфікованим персоналом; ефективності процесів виробництва; ділової активності. Зазначені фактори було використано для визначення рівнів економічної безпеки підприємств (стор. 103-117).

На засадах положень про необхідність дотримання принципу узгодженості бізнес-процесів здобувачем, на основі використання методу канонічної кореляції, побудовано моделі причинно-наслідкових взаємозв'язків між бізнес-процесами (стор. 117-119) та визначено протиріччя, що створюють стан дисбалансу між бізнес-процесами (стор. 120-133).

У третьому розділі роботи дисертантом розроблено методичний підхід до формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства, який складають принципи та розроблений стратегічний інструментарій – комплекс заходів, способів, методів за концептуально-дослідницькою, інформаційно-аналітичною, організаційною складовими та реалізації бізнес-процесів розвитку (стор. 137-159). Запропонована технологія оцінювання узгодженості бізнес-процесів та рівнів їх фінансово-економічної безпеки апробована на ПАТ «Завод «Південкабель» (стор. 160-182).

Для отримання більш детальних оцінок та обґрунтування пріоритетних заходів з удосконалення бізнес-процесів розвитку підприємства ПАТ «Завод «Південкабель» дисертантом розроблено та представлено методичний підхід до проведення експрес-аналізу за показниками-індексами, що характеризують об'єкти загроз для успішної реалізації ключових бізнес-процесів (стор. 182-196).

Підсумовуючи, можна впевнено стверджувати, що автором досягнута поставлена мета і виконані заплановані завдання; робота містить задекларовані елементи наукової новизни та їх наукову і практичну обґрунтованість.

Виклад положень дисертації є достовірним, обґрунтованим, логічним, послідовним, і таким, що відповідає меті і завданням дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в розробленні та обґрунтуванні теоретико-методичних засад формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства. Зокрема, до найбільш вагомих і значущих результатів, що містять наукову новизну відносяться:

– методичний підхід до формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства, що має безпеко-орієнтовану спрямованість на стратегічному рівні управління за рахунок розробленого комплексу стратегічних заходів за складовими: концептуально-дослідницька, інформаційно-аналітична, організаційна, реалізації бізнес-процесів розвитку (стор. 157-159);

– стратегічний інструментарій формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства, що відповідає стратегічним цілям та поточним завданням збалансованого розвитку за технологією оцінювання узгодженості бізнес-процесів, рівнів їх фінансово-економічної безпеки та обґрунтованості розроблених стратегічних заходів щодо надання необхідних властивостей ключовим бізнес-процесам підприємства за рахунок механізмів координації, навчання, регулювання, збереження та захисту (стор. 168-182);

– методичне забезпечення аналізу економічної безпеки бізнес-процесів підприємств, яке містить комплекс методів, показників, процедур, що структуровані за етапами: виявлення та оцінювання інституціональних, конкурентних та галузевих умов економічної безпеки функціонування та розвитку підприємств, моделювання факторів фінансово-економічної безпеки та причино-наслідкових взаємозв'язків між бізнес-процесами підприємств, інтерпретації результатів та їх використання в системі стратегічного управління розвитком підприємства (стор. 102-133);

– концептуальні положення фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства, сутність якої подано як невід'ємну складову процесу забезпечення безпеки розвитку через підтримку ефективності та удосконалення бізнес-процесів; розроблення провідної ідеї гармонізації бізнес-процесів через вирішення протиріч, досягнення узгодженості між бізнес-процесами; обґрунтування принципів «фінансової стійкості», «інноваційної активності», «виробничої ефективності», «ринкової адаптивності», «управлінської компетентності» (стор. 60-66, 77-78);

– понятійно-категоріальний апарат економічної безпеки підприємства, що з позиції безпеко-орієнтованого та процесного підходів виокремлює критерії-ознаки фінансово-економічної безпеки для ефективного реалізації, оновлення та удосконалення бізнес-процесів: достатності та ефективного використання фінансових, техніко-технологічних, інформаційних, організаційних та людських ресурсів; стійкості та адаптивності за рахунок усвідомлення небезпек і загроз, розробки інструментарію для їхнього

подолання; інноваційної активності та управлінської компетентності через розвиток бази знань та досвіду (стор. 39-41);

– методичний підхід до експрес-аналізу фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства, що полягає в своєчасному діагностуванні ступеня узгодженості бізнес-процесів підприємства, рівнів їх фінансово-економічної безпеки за рахунок сформованого комплексу показників, обґрунтування їх еталонних значень та здійснення розрахунку узагальнюючих показників рівнів фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства та оцінюванні за показниками-індексами, які характеризують об'єкти загроз бізнес-процесів розвитку (стор. 182-194).

Значущість дослідження для науки і практики

Отримані автором нові теоретико-методичні розробки та запропоновані на їх основі практичні рекомендації знайшли свою реалізацію в освітньому процесі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця при викладанні дисципліни «Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки». Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці інформаційно-аналітичного та організаційного забезпечення ТОВ «СПЕЦВУЗАВТОМАТИКА» (довідка № 24/1 від 09.10.2018 р.), ТОВ «ЕКОВУДІНВЕСТ» (довідка №23/08-2 від 23.08.2018 р.).

Зміст та завершеність дослідження

Дисертаційна робота є самостійною та завершеною науковою працею, яка в повній мірі відображає підготовлені для публічного захисту наукові положення, результати теоретичних та розрахункових досліджень, а також дані щодо їх практичного застосування. Наукове дослідження автора повною мірою відображає особистий внесок здобувача у вирішенні наукового завдання розробки теоретичних, науково-методичних основ та практичних рекомендацій щодо формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів промислових підприємств.

За змістом і широтою піднятих питань робота відповідає заявленому рівню. В цілому, потрібно зазначити, що подана до захисту дисертаційна робота є логічно побудованою, змістовною працею, яка відповідає вимогам щодо оформлення визначеними нормативними документами Міністерства освіти і науки України.

Повнота викладу результатів дослідження у наукових фахових виданнях

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи висвітлено у наукових працях, які відповідають діючим вимогам до опублікування результатів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Результати дослідження опубліковано в 13 наукових працях, серед яких: 1 стаття у виданні, що входить до переліку періодичних наукових видань інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу, 2 статті у фахових виданнях України, 4 статті у наукових періодичних виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз та 6 тез доповідей у матеріалах конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 5,44 ум.-друк. арк., особисто автору належить 2,4 ум.-друк. арк.

Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

Оформлення дисертації відповідає вимогам до дисертаційних робіт. Зміст автореферату ідентичний основним положенням, висновкам і рекомендаціям дисертаційної роботи.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

До числа дискусійних питань та зауважень слід віднести:

1. У роботі автор наголошує на стратегічну направленість формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів, так як акцентує увагу на бізнес-процесах управління та розвитку підприємства (підрозділ 1.3, стор. 60-66). Однак, в захисному аспекті фінансово-економічну безпеку пов'язують з ситуаційним управлінням. Тому в питаннях оцінювання рівнів фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів слід було б більш детально розглянути завдання захисту реалізації бізнес-процесів підприємства.

2. Одним з найважливіших протиріч, які створюють загрозу фінансово-економічній безпеці бізнес-процесів управління та розвитку автор зазначає неузгодженість інтересів підприємства та ключових груп-учасників корпоративних відносин (підрозділ 1.1, стор. 26-27). За таким положенням

дисертанту слід було більш детально представити можливості гармонізації представлених інтересів в бізнес-процесах підприємства.

3. У дисертації багато уваги приділено аналізу інституційних та інноваційних умов забезпечення економічної безпеки розвитку промислових підприємств (підрозділ 2.1). Тим часом, у повній мірі не розкрито дію конкурентних чинників на бізнес-процеси промислових підприємств та їх фінансово-економічну безпеку.

4. У розробленому автором методичному підході до експрес-аналізу фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства використовуються показники-індекси, що характеризують об'єкти загроз для успішної реалізації ключових бізнес-процесів, а саме: втрати фінансово-економічної стійкості та інвестиційної привабливості; недостатнього рівня організаційної адаптивності та співробітництва, техніко-технологічної інноваційності, організаційних знань та компетентності (табл. 3.10, стор.194). Проте в зазначеному комплексі показників не використовуються показники, що загрожують інформаційній безпеці, з позицій дотримання інформаційної прозорості бізнес-процесів розвитку або захисту інформації на підприємстві.

5. Автором запропоновані заходи, що забезпечують економічну безпеку стратегії розвитку ПАТ «Завод «Південкабель» (стор. 195-196). Представлені заходи потребують більш повного аналізу та обґрунтування для їх впровадження. За результатами апробації запропонованих заходів необхідно було показати дієвість та ефективність їх впровадження.

Разом з тим слід зазначити, що наведені дискусійні положення та зауваження зовсім не знижують теоретичної та практичної цінності отриманих дисертантом наукових результатів.

Загальний висновок

Дисертація Шкрєбєня Романа Петровича «Формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства» є завершеною роботою. В ній розроблені теоретико-методичні основи та практичні положення щодо формування фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів підприємства.

У цілому дисертація виконана на високому науковому рівні та повністю відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами і доповненнями) та іншим чинним нормативно-законодавчим документам, а її автор, Шкробень Роман Петрович, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економічної кібернетики та
управління економічною безпекою
Харківського національного університету
радіоелектроніки

Т.В. Полозова

Підпис Полозової Т.В. засвідчую:

Учений секретар
Харківського національного
університету радіоелектроніки,
кандидат технічних наук, доцент

І.В. Магдаліна